

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2520

[Total No. of Pages : 2

[6455]-211

M.A. - I

HISTORY

**HS : CC-1 : History : Theory and Method
(2019 Pattern) (Semester - I) (Credit System) (12201)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 100 words. **[10]**

- a) Discuss the term history and discuss it's function.
- b) Explain the primary and secondary sources and it's importance in historical research.

Q2) Attempt any one of the following question in 100 words. **[10]**

- a) Evaluate the contribution of Itihasa Purana tradition to Indian History.
- b) Review the Rationalist theory of history.

Q3) Attempt any one of the following question in 100 words. **[10]**

- a) Discuss historical materialism and it's contribution to Historiography.
- b) Explain the post war socio - economic theory of history.

Q4) Attempt any one of the following question in 100 words. **[10]**

- a) Discuss salient features of modernism.
- b) Discuss the total history and it's theory and method.

Q5) Write any two short notes on the following in 100 words each. **[10]**

- a) Internal criticism
- b) Thucydides
- c) Romanticist theory
- d) End of History

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

PD2520

[6455]-211

M.A. - I

HISTORY

**HS : CC-1 : History : Theory and Method
(2019 Pattern) (Semester - I) (Credit System) (12201)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

/एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्र.1)** खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) इतिहास ही संकल्पना स्पष्ट करून इतिहासाच्या कार्याची चर्चा करा.
ब) ऐतिहासिक संशोधनातील प्राथमिक व दुय्यम साधने व त्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) भारतीय इतिहासातील पौराणिक परंपरांच्या योगदानाचे मूल्यांकन करा.
ब) इतिहासातील बुद्धीप्रमाण्यवादी सिद्धांताचा आढावा घ्या.
- प्र.3)** खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) इतिहासलेखनशास्त्रातील ऐतिहासिक भौतिकवादाच्या योगदानाची चर्चा करा.
ब) महायुद्धोत्तर सामाजिक-आर्थिक सिद्धांत स्पष्ट करा.
- प्र.4)** खालील पैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) आधुनिकतावादाच्या ठळक वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
ब) संपूर्ण इतिहास आणि त्याची सिद्धांत व पद्धतीची चर्चा करा.
- प्र.5)** खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा 100 शब्दात लिहा. [10]
अ) अंतरंग परीक्षण
ब) थ्युसीडायडीज
क) स्वच्छंदतावादी सिद्धांत
ड) इतिहासाचा अंत

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2521

[Total No. of Pages : 4

[6455]-212

M.A. (Part - I)

HISTORY

**CC- 2 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India
(2019 Pattern) (Semester - I) (12202)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Answer any one of the following question in 300 words : [10]

- a) Evaluate the foreign sources of early Indian History.
- b) State the importance of inscriptions in early Indian history writing.

Q2) Answer any one of the following question in 300 words : [10]

- a) Discuss the nature of Mauryan State.
- b) Describe the rights and duties of early Indian king.

Q3) Answer any one of the following question in 300 words : [10]

- a) Describe the social structure during Vedic period.
- b) Explain the causes of emergency of Buddhism.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words : [10]

- a) Explain the nature of agriculture in early India.
- b) Discuss the crafts and trade in early India.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each : [10]

- a) The term 'Early'
- b) Dr. K.P. Jayaswal
- c) James Mill
- d) Guilds in early India.

Total No. of Questions : 5]

PD-2521

[6455]-212

M.A. (Part - I)

HISTORY

CC- 2 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India

(2019 Pattern) (Semester - I) (12202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) प्रारंभिक भारतीय इतिहासाच्या परकीय साधनांचे मूल्यमापन करा.
ब) प्रारंभिक भारताच्या इतिहास लेखनातील शिलालेखांचे महत्त्व सांगा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) मौर्य राज्याच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
ब) प्रारंभिक भारतातील राजाच्या अधिकार आणि कर्तव्यांचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) वैदिक कालखंडातील सामाजिक रचनेचे वर्णन करा.
ब) बौद्ध धर्माच्या उदयाची कारणे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) प्रारंभिक भारतातील शेतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) प्रारंभिक भारतातील हस्तकला आणि व्यापाराची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'प्रारंभिक' ही परिभाषा
- ब) डॉ. के. पी. जयस्वाल
- क) जेम्स मिल
- ड) प्रारंभिक भारतातील श्रेणी

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2522

[Total No. of Pages : 4

[6455]-213

M.A. (Part - I)

HISTORY

HS-CC-3 : Maratha Polity

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (12203)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words : [10]

- a) Define the term 'Maratha Polity' and explain its nature.
- b) State the importance of foreign sources useful for the study of Maratha History.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words : [10]

- a) Discuss the nature of 'Maratha State'.
- b) Give an account of the income items of the Maratha State.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words : [10]

- a) Discuss the origin and changing nature of the kingship under the Marathas.
- b) Review religion under the Maratha State.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words : [10]

- a) Explain the village administration under the Maratha State.
- b) Discuss in detail about Gotasabha.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. [10]

- a) Bakhar
- b) Watan
- c) Hundi
- d) Forts administration

Total No. of Questions : 5]

PD-2522

[6455]-213

M.A. (Part - I)

HISTORY

HS-CC-3 : Maratha Polity

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (12203)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) 'मराठा राज्यव्यवस्था' या संज्ञेची व्याख्या करा. व त्यांच्या स्वरूपाचे स्पष्टीकरण लिहा.
ब) मराठ्यांच्या इतिहासाच्या अभ्यासासाठी उपयुक्त असलेल्या परकीय साधनांचे महत्त्व सांगा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) मराठा राज्याच्या स्वरूपा विषयी सविस्तर चर्चा करा.
ब) मराठा राज्याच्या उत्पन्नाच्या बाबींचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) मराठा राजपदाचे स्वरूप व बदलत गेलेल्या प्रक्रियेची चर्चा करा.
ब) मराठा राज्यातील धर्माचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) मराठा राज्यातील ग्रामिण प्रशासन स्पष्ट करा.
ब) गोटसभेविषयी सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) बखर
- ब) वतन
- क) हुंडी
- ड) किल्ले प्रशासन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2523

[Total No. of Pages : 4

[6455]-214

M.A. (Part - I)

HISTORY

**HIS - EC1 : History of the Deccan : Pre-History to
Chalukya**

(2019 Pattern) (Elective - I) (Semester - I) (12204)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Describe the political life during the Satavahana period.
- b) Explain the religious life of the Chalukya period.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Describe the sources of Vakataka period.
- b) Describe the work of Yashshri Satkarni.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Discuss the social life during the Chalukya reign.
- b) Evaluate the political history of Vakatak.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Evaluate the achievement of Gautmiputra Satkarni.
- b) Describe the administrative system of Vakataka.

P.T.O.

Q5) Attempt short notes on any two of the following in 100 words :

[10]

- a) Jorwe Culture.
- b) Origin of Vakataka
- c) Coins of Satavahana
- d) Pravarsen I.

Total No. of Questions : 5]

PD-2523

[6455]-214

M.A. (Part - I)

HISTORY

HIS - EC1 : History of the Deccan : Pre-History to
Chalukya

(2019 Pattern) (Elective - I) (Semester - I) (12204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) सातवाहनकालीन राजकीय जीवनाचे वर्णन करा.
ब) चालुक्यकालीन धार्मिक जीवन स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) वाकाटक कालखंडाच्या साधनांचे वर्णन करा.
ब) यशश्री सातकर्णीच्या कार्याचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) चालुक्यकालीन सामाजिक जीवनाची चर्चा करा.
ब) वाकाटकांच्या राजकीय इतिहासाचा मागोवा घ्या.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) गौतमीपुत्र सातकर्णीच्या कामगिरीचे मुल्यमापन करा.
ब) वाकाटकांच्या प्रशासन व्यवस्थेची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) जोर्वे संस्कृती
- ब) वाकाटकांचे मुळवस्तीस्थान
- क) सातवाहनांची नाणी
- ड) पहिला प्रवरसेन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2524

[Total No. of Pages : 4

[6455]-215

M.A.

HISTORY

**Social Background of Dalit Movement in Maharashtra
(2019 Pattern) (Elective Course) (Semester - I) (12206)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Explain the nature and structure of caste system.
- b) Critically examine the Lokayat philosophy.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) What are the factors responsible for the emergence of dalit consciousness in India?
- b) Review the rise and growth of Buddhism.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Explain the contribution of Mahatma Phule in dalit movement.
- b) Evaluate the work of Vitthal Ramaji Shinde in dalit movement.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Discuss the role played by Rajarshi Shahu Maharaj in bringing social equality.
- b) Examine the contribution of Kisan Faguji Bansode in dalit movement.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following question in 100 words : **[10]**

- a) Philosophy of Jainism
- b) Saint Chokhamela
- c) Gopal Baba Walangkar
- d) Mukta Salve.

Total No. of Questions : 5]

PD-2524

[6455]-215

M.A.

HISTORY (इतिहास)

Social Background of Dalit Movement in Maharashtra
(2019 Pattern) (Elective Course) (Semester - I) (12206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) जातीव्यवस्थेचे स्वरूप व रचना स्पष्ट करा.
ब) लोकायत तत्वज्ञानाचे टिकात्मक परिक्षण करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) भारतातील दलित जाणिवेचा उदय होण्यास कोणते घटक कारणीभूत ठरले?
ब) बौद्ध धर्माच्या उदय व विकासाचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) दलित चळवळीतील महात्मा फुले यांचे योगदान स्पष्ट करा.
ब) विठ्ठल रामजी शिंदे यांच्या दलित चळवळीतील कार्याचे मूल्यमापन करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) सामाजिक समता प्रस्थापीत करण्यात राजर्षी शाहू महाराजांच्या भूमिकेचे मूल्यमापन करा.
ब) किसन फागुजी बनसोडे यांच्या दलित चळवळीतील योगदानाचे परिक्षण करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) जैन धर्माचे तत्त्वज्ञान
- ब) संत चोखामेळा
- क) गोपाळ बाबा वलंगकर
- ड) मुक्ता साळवे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2525

[Total No. of Pages : 4

[6455]-216

M.A. (Part - I)

HISTORY

**Art and Architecture in Ancient India
(2019 Pattern) (12207) (Semester - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain Harappan Architecture in detail.
- b) Explain Art and Architecture in pre-Harappan settlements period.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Review the nature of Stupa Architecture in Sarnath.
- b) Explain the structure of the Monasteries.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the main feature of Ajanta Paintings.
- b) Elaborate the Sarnath style of Gupta Art.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain Gandhar style.
- b) Explain Mathura style.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following 100 words.

[10]

- a) Early Indian Art
- b) Amravati school
- c) Chaityas
- d) Ellora caves.

Total No. of Questions : 5]

PD-2525

[6455]-216

M.A. (Part - I)

HISTORY

Art and Architecture in Ancient India

(2019 Pattern) (12207) (Semester - I)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) हड़प्पा स्थापत्यशास्त्राचे तपशीलवार वर्णन करा.
ब) हड़प्पापूर्व काळातील कला आणि वास्तुकला स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) सारनाथ येथील स्तूप स्थापत्याचे स्वरूप सांगा.
ब) मठाची रचना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) अजिंठा चित्रकलेचे मुख्य वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) गुप्त काळातील सारनाथ शैली विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) गांधार शैली स्पष्ट करा.
ब) मथूरा शैली स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर टीपा लिहा 100 शब्दात.

[10]

- अ) प्रारंभीक भारतीय कला
- ब) अमरावती शैली
- क) चैत्य
- ड) एलोरा लेणी

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2526

[Total No. of Pages : 4

[6455]-217

M.A. (Part - I)

HISTORY

History of Cinema in India

(2019 Pattern) (Semester - I) (12208) (Elective - IV)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Elaborate the contribution of The Lumiere Brothers in the cinema development process.
- b) Write on the 'Early Efforts' of cinema making.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Describe the changes brought about by the 'studio system' in India.
- b) Review the technological advancement in cinema production.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Elaborate the development process of regional and parallel cinema.
- b) Explain the contribution of cinema to the promotion of Indian culture.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Write on the importance and limitations of Historical cinema.
- b) Review the functioning of censor Board of Indian cinemas.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. **[10]**

- a) Puppet Theatre
- b) Art cinema
- c) Marketability of cinema
- d) Film Festival

Total No. of Questions : 5]

PD-2526

[6455]-217

M.A. (Part - I)

HISTORY

History of Cinema in India

(2019 Pattern) (Semester - I) (12208) (Elective - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) चलचित्रांच्या विकास प्रक्रियेतील 'द ल्युमीअर ब्रदर्स' यांची कामगिरी विशद करा.
ब) चित्रपट निर्मितीचे 'आरंभीचे प्रयत्न' यावर लेखन करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) 'स्टुडिओ पद्धती' मुळे चित्रपटांमध्ये घडून आलेल्या परिवर्तनाचे वर्णन करा.
ब) चित्रपट निर्मितीतील तंत्रज्ञानात्मक प्रगतीचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) प्रादेशिक व समांतर चित्रपटांच्या विकासाची वाटचाल विशद करा.
ब) भारतीय संस्कृतीच्या संवर्धनासाठी चित्रपटांचे योगदान स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) ऐतिहासिक चित्रपटांचे महत्त्व व मर्यादा यावर लेखन करा.
ब) भारतीय चित्रपट नियंत्रण मंडळाच्या कार्यपद्धतीचा आढावा घ्या.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) कठपुतली थिएटर
- ब) कलात्मक चित्रपट
- क) चित्रपटाची विक्रीयोग्यता
- ड) चित्रपट महोत्सव

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2527

[Total No. of Pages : 4

[6455]-218
M.A. (Part - I)
HISTORY

HS-EC-5 : Gender and Indian History

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (Optional Paper - V) (12209)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Review the contribution of Kumkum Roy to the Feminist Historiography.
- b) Explain the concept of Feminism and Patriarchy.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) State the salient features of Marxist approach on Feminism.
- b) Examine the role of Indian women in the philosophy and practice of Bhakti movement.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the post modern Feminist approach.
- b) Examine the states of women in Buddhism.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Review the changing position of women in modern India.
- b) Discuss the religion and position of women in India.

P.T.O.

Q5) Write short Notes on any two of the following in 100 words : [10]

- a) Gerda Learner
- b) Problems of Indian women
- c) Betty Friedan
- d) Womens life in sangam literature.

Total No. of Questions : 5]

PD-2527

[6455]-218

M.A. (Part - I)

HISTORY

HS-EC-5 : Gender and Indian History

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (Optional Paper - V) (12209)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) स्त्रीवादी इतिहासलेखनातील कुमकुम रॉय यांच्या योगदानाचा आढावा घ्या.

ब) स्त्रीवाद आणि पुरुषसत्ता या संकल्पनांचे विवेचना करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) स्त्रीवादावरील मार्क्सवादी दृष्टिकोनाची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.

ब) तात्विक व व्यावहारिक पातळीवर भक्तीपंथमध्ये भारतीय स्त्रियांच्या योगदानाचे परीक्षण करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) उत्तर आधुनिक स्त्रीवादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

ब) बौद्धवादातील स्त्रियांच्या स्थानाचे परीक्षण करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) आधुनिक भारतातील स्त्रियांच्या बदलत्या स्थितीचा आढावा घ्या.

ब) भारतातील धर्म आणि स्त्रियांची स्थिती याविषयी चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर प्रत्येक 100 शब्दांत टिपां लिहा.

[10]

- अ) गोर्डा लर्नर
- ब) भारतीय स्त्रीयांच्या समस्या
- क) बेट्टी फ्रिडन
- ड) संगम साहित्यातील स्त्री जीवन

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2528

[Total No. of Pages : 4

[6455]-219
M.A. (Part - I)
HISTORY
History of West Asia
(2019 Pattern) (Semester - I) (12210)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the Features of Judaism.
- b) Give an account of the philosophy of christianity.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Write causes and consequences of Gulf war - I.
- b) Critically examine the Causes of the Arab israel War.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain Economic importance of oil.
- b) Review the oil crisis of 1973.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Critically examine India - Israel Relations.
- b) Critically examine of the Arab - League.

P.T.O.

Q5) Write short Notes on any two of the following in 100 words : [10]

- a) Judaism
- b) Gulf War - II
- c) Yasser Arafat
- d) America - Iraq war, 1991

Total No. of Questions : 5]

PD-2528

[6455]-219
M.A. (Part - I)
HISTORY
History of West Asia
(2019 Pattern) (Semester - I) (12210)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
अ) ज्युवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.	
ब) ख्रिस्ती धर्म तत्वज्ञानाचा आढावा घ्या.	
प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
अ) पहिल्या खाडी युद्धाची कारणे व परिणाम लिहा.	
ब) अरब - इस्रायल युद्धाच्या कारणांचे चिकित्सक परीक्षण करा.	
प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
अ) तेलाचे आर्थिक दृष्ट्या महत्त्व स्पष्ट करा.	
ब) 1973 च्या तेल संकटा विषयी आढावा घ्या.	
प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
अ) भारत - इस्रायल संबंधाविषयी चिकित्सक परीक्षण करा.	
ब) अरब लीग संबंधी चिकित्सक परीक्षण करा.	

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपां प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) यहूदी धर्म
- ब) दुसरे आखाती युद्ध
- क) यासर अराफत
- ड) अमेरिका - इराक युद्ध 1991

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2529

[Total No. of Pages : 4

[6455]-220

M.A. (Part - I)

HISTORY

U.S.A. : From Isolation to Hegemony

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (12211)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the Isolation policy of U.S.A.
- b) Explain the role of U.S.A. in the World War I.

Q2) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Examine U.S.A. - Japan relation upto 1914.
- b) Evaluate the paris peace conference.

Q3) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the importance of Washington Conference.
- b) Explain the role of U.S.A. in world war II.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Discuss the role of the U.S.A. in the formation of the UNO.
- b) Explain the main features of NATO.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each :[10]

- a) Open Door policy.
- b) Good Neighbour policy.
- c) Concept of 'Hegemony'.
- d) Land lease Act's.

Total No. of Questions : 5]

PD-2529

[6455]-220

M.A. (Part - I)

HISTORY

U.S.A. : From Isolation to Hegemony

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - I) (12211)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) अमेरिकेचे अलिप्ता धोरण स्पष्ट करा.
ब) पहिल्या महायुद्धातील अमेरिकेची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) इ. स. 1914 पर्यंतच्या अमेरिका - जपान संबंधाचे परीक्षण करा.
ब) पॅरिस शांतता परिषदेचे मूल्यमापन करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) वॉशिंग्टन परिषदेचे महत्त्व विशद करा.
ब) दुसऱ्या महायुद्धातील अमेरिकेची भूमिका स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या निर्मितीच्या संदर्भात अमेरिकेच्या भूमिकेची चर्चा करा.
ब) नाटोची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) मुक्तद्वार धोरण
- ब) उत्तम शेजारी धोरण
- क) 'प्रभुत्वाची' संकल्पना
- ड) लॅड लिज कायदे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2530

[Total No. of Pages : 4

[6455]-221
M.A. (Part - I)

HISTORY

History of Science and Technology in the West
(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (12212)
(Optional Paper - VIII)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Write in detail about church reaction towards science in medieval period.
- b) Describe the contribution of ancient Greece in science and Technology.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the contribution of Leonardo da Vinci in modern science.
- b) Discuss the development of scientific method in modern period.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the experiments in agriculture technology.
- b) Explain the salient features of Industrial Revolution.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Describe in detail about Reductionism and Revisionism in 20th century development of science and Technology.
- b) Explain in detail the Copernican Revolution.

P.T.O.

Q5) Write short Notes on any two of the following in 100 words : [10]

- a) Definition of science and Technology
- b) Galileo
- c) Contribution of Rome in technology
- d) Relativism

Total No. of Questions : 5]

PD-2530

[6455]-221

M.A. (Part - I)

HISTORY

History of Science and Technology in the West

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - I) (12212)

(Optional Paper - VIII)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) मध्ययुगीन काळातील विज्ञान विषयी चर्चच्या प्रतिक्रियेची माहिती लिहा.
ब) विज्ञान तंत्रज्ञानातील प्राचीन ग्रीसच्या योगदानाचे वर्णन करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) लिओनार्डो द व्हिन्सीचे आधुनिक विज्ञानातील योगदान स्पष्ट करा.
ब) आधुनिक काळातील विज्ञानाच्या कार्यपद्धतीची सविस्तर चर्चा करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) कृषी क्षेत्रातील प्रयोग आणि तंत्रज्ञान स्पष्ट करा.
ब) औद्योगिक क्रांतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) विसाव्या शतकातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाच्या विकासात घटकवाद सुधारणावादाची सविस्तर चर्चा करा.
ब) कोपर्निकन क्रांती सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाची व्याख्या
- ब) गॅलिलिओ
- क) रोमचे तंत्रज्ञानातील योगदान
- ड) सापेक्षतावाद

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2531

[Total No. of Pages : 2

[6455]-222

M.A. (Part-I)

HISTORY

Approaches to History

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (Paper -IV) (22201)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Discuss about Social History and Political History.
- b) Write in detail about Food History.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Evaluate the colonial Historiography.
- b) Write the Contribution of India Historians in Nationalist Historiography.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Discuss about Annales school of history writing.
- b) Take a review of merits and demerits of subaltern history writing.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the importance of Myths and Folklore in history writing.
- b) How the 'Digital turn' used in history writing?

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 word each. **[10]**

- a) Family History
- b) D.D. Kosambi
- c) Dakar
- d) Textual criticism

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

PD2531

[6455]-222

M.A. (Part-I)

HISTORY

Approaches to History

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (Paper -IV) (22201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) सर्व प्रश्नांचे गुण समान आहेत.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) सामाजिक इतिहास आणि राजकीय इतिहासाबाबत चर्चा करा.
ब) खाद्य इतिहासाविषयी सविस्तर लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) वसाहतवादी इतिहासलेखनाचे मूल्यमापन करा.
ब) राष्ट्रवादी इतिहासलेखनात भारतीय इतिहासकारांचे योगदान लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) अँनल्स इतिहासलेखनाविषयी चर्चा करा.
ब) सबाल्टर्न इतिहासलेखनातील गुण-दोषांचा आढावा घ्या.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) मिथक व लोककथा यांचे इतिहासलेखनातील महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) डिजिटल टर्न चा इतिहासलेखनात कसा उपयोग होतो?

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा 100 शब्दात लिहा. [10]

- अ) घराण्यांचा इतिहास
ब) डी.डी. कोसांबी
क) डकार
ड) ग्रंथावरील टिका

* * *

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2532

[6455]-223

[Total No. of Pages : 4

M.A. - I

HISTORY

Ideas and Institutions in Medieval India

(2019 Pattern) (Semester - II) (22202)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) All questions carry equal marks.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Discuss the various components of the transition to the medieval age.
- b) Analyze the importance of foreign travellers accounts for the study of medieval Indian history.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss Shukracharya's theory of state and kingship.
- b) Explain Ramachandrapant Amatya's ideas on state and kingship.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Examine the theory of segmentary state with special reference to medieval South India.
- b) Discuss the system of administration under the Delhi Sultanate.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the concept of social stratification in the context of medieval Indian society.
- b) Discuss in brief the main features of the Mughal system of currency.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any Two of the following in 100 words:

[10]

- a) Theocratic state system
- b) Ijaradari
- c) Akbar's agrarian System
- d) Banjara

Total No. of Questions : 5]

PD2532

[6455]-223

M.A. - I

HISTORY

Ideas and Institutions in Medieval India

(2019 Pattern) (Semester - II) (22202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) मध्ययुगाकडे होणाऱ्या संक्रमणाच्या विविध घटकांची चर्चा करा.
- ब) मध्ययुगीन भारतीय लेखनाच्या अभ्यासासाठी परकीय प्रवासी वृत्तांताचे महत्त्व सांगून टिकात्मक परीक्षण करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) शुक्राचार्याची राजपद आणि राज्य सिध्दांताची चर्चा करा.
- ब) रामचंद्रपंत अमात्यांची राज्य आणि राजपद विषयी त्यांचे विचार स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) मध्ययुगीन दक्षिण भारताच्या संदर्भात विभाजित राज्याचा सिध्दांताचे परीक्षण करा.
- ब) दिल्लीच्या सुलतानशाहीच्या प्रशासकीय व्यवस्थेची चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) मध्ययुगीन भारतीय समाजाच्या संदर्भासह सामाजिक स्थिरीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) मुघलकालीन चलनव्यवस्थेची ठळक वैशिष्ट्ये सांगून त्याची चर्चा करा.

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) ईश्वरसत्ताक राज्यपद्धती
- ब) इजारादारी
- क) अकबर कालीन कृषिव्यवस्था
- ड) बंजारा

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2534

[Total No. of Pages : 4

[6455]-225

M.A. (Part - I)

HISTORY

**HS : EC - 09 : Marathas in 17th and 18th Century : Power Politics
(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (22204)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Take a look at the political situation in Maharashtra during the rise of maratha power.
- b) Explain the role of 'chhatrapati' in the context of maratha power in 17th century.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Comment on 18th century debate of marathas power politics.
- b) Critically examine the 'vatandari' system.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the expansion of maratha power in Gujarat.
- b) Explain the expansion of maratha power in malwa and Bundelkhand.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the contribution of Raghuji Bhosale in the expansion of maratha power in Bengal.
- b) Explain the contribution of the first Bajirao peshwa in the formation of the maratha Empire.

P.T.O.

Q5) Write short notes on Any two. of the following in 100 words. [10]

- a) Conquest and stay policy
- b) 'Saranjamdari' system
- c) Sadashivrao Bhau
- d) Govindpant Bundele

Total No. of Questions : 5]

PD-2534

[6455]-225

M.A. (Part - I)

HISTORY

HS : EC - 09 : Marathas in 17th and 18th Century : Power Politics
(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (22204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) मराठा सत्तेच्या उदयाच्या काळातील महाराष्ट्रातील राजकीय परिस्थितीचा आढावा घ्या.

ब) 17 व्या शतकात मराठा सत्तेच्या संदर्भात 'छत्रपती' पदाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) 18 व्या शतकातील मराठा सत्तेच्या राजकारणावर भाष्य करा.

ब) वतनदारी पद्धतीचे टिकात्मक परीक्षण करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) मराठा सत्तेचा गुजरातमधील सत्ताविस्तार स्पष्ट करा.

ब) मराठा सत्तेचा माळवा व बुंदेलखंडातील साम्राज्य विस्तार स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) बंगालमधील मराठ्यांच्या सत्ता विस्तारामधील रघुजी भोसले याचे योगदान स्पष्ट करा.

ब) मराठा साम्राज्याच्या निर्मितीत पहिला बाजीराव पेशवा याचे योगदान स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) जिंका व राहा धोरण
- ब) सरंजामदारी पद्धत
- क) सदाशिवराव भाऊ
- ड) गोविंदपंत बुंदेले

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2535

[Total No. of Pages : 4

[6455]-226

M.A. (Part - I)

HISTORY

Nature of Dalit Movement in Maharashtra

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (Elective) (22205)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Discuss the economical thought of Dr. Babasaheb Ambedkar.
- b) Give an overview of Ambedkar's struggles for human Liberation.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Critically examine the Ideological debate between Gandhi & Ambedkar.
- b) Explain the contribution of shelduled caste Federation.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Analyze the role of Dr. Ambedkar in the making of constitution.
- b) Critically examine the Buddhism conversions by Dr. Ambedkar.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Analyze the contribution of Dalit panther.
- b) Analyze the role of Ambedkari Jalasa in creating Dalit consciousness.

P.T.O.

Q5) Write short notes on Any two. Each answer in 100 words.

[10]

- a) South borough committee
- b) Independent Labour party
- c) Hindu code Bill
- d) Dalit Rangbhumi

Total No. of Questions : 5]

PD-2535

[6455]-226

M.A. (Part - I)

HISTORY

Nature of Dalit Movement in Maharashtra

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (Elective) (22205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

2) सर्व प्रश्नांचे समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या आर्थिक विचारांची चिकित्सा करा.

ब) डॉ. आंबेडकरांच्या मानवी मुक्तीच्या लढ्यांचा आढावा द्या.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) गांधी - आंबेडकर यांच्यातील वैचारिक वादाची चिकित्सा करा.

ब) शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशनचे योगदान स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) संविधान निर्मितीतील डॉ. आंबेडकरांच्या भूमिकेचे विश्लेषण करा.

ब) डॉ. आंबेडकर प्रणित बौद्ध धर्मांतराची चिकित्सा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) दलित पंथरच्या योगदानाचे विश्लेषण करा.

ब) दलित चेतना निर्मितीत आंबेडकरी जलसेंच्या भूमिकेचे विश्लेषण करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) साऊथबरो समिती
- ब) स्वतंत्र मजूर पक्ष
- क) हिंदू कोड बिल
- ड) दलित रंगभूमी

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2536

[Total No. of Pages : 4

[6455]-227

M.A. (Part - I)

HISTORY

EC-11 : History of Medieval Deccan : Rashtrakutas to
Deccan Sultanate

(2019 Credit Pattern) (Semester - II) (22206)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Answer any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) State the achievement of Rashtra kuta King Govind III.
- b) Explain the cultural Contribution of Rashtra kuta dynasty.

Q2) Answer any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) State the contribution of Yadava King Singhana II.
- b) Review the society and economy during the Yadava Period.

Q3) Answer any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) State the political and cultural importance of Kondaveedu.
- b) Review the economic development during Faruqui period.

Q4) Answer any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) State the achievement of Vijayanagar emperor Krishnadevraya.
- b) Give an account of the political conflict between Bahamani and Vijayanagar.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. [10]

- a) Merchants guilds in Vijayanagar empire.
- b) Hampi
- c) Administration of Bahamani
- d) Gol Gumbaz

Total No. of Questions : 5]

PD-2536

[6455]-227

M.A. (Part - I)

HISTORY

EC-11 : History of Medieval Deccan : Rashtrakutas to
Deccan Sultanate

(2019 Credit Pattern) (Semester - II) (22206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
प्रश्न 1)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) राष्ट्रकूट राजा तिसरा गोंविद याची कामगिरी सांगा.	
	ब) राष्ट्रकूट राजघराण्याचे सांस्कृतिक योगदान स्पष्ट करा.	
प्रश्न 2)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) यादव राजा सिंघण दुसरा याचे योगदान सांगा.	
	ब) यादव काळातील समाज आणि अर्थव्यवस्था यांचा आढावा द्या.	
प्रश्न 3)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) कोंडाविडूचे राजकीय आणि सांस्कृतिक महत्त्व सांगा.	
	ब) फारूकी काळातील आर्थिक विकासाचा आढावा द्या.	
प्रश्न 4)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) विजयनगरचा सम्राट कृष्णदेवराय याची कामगिरी सांगा.	
	ब) बहमनी आणि विजयनगर यांच्यातील राजकीय संघर्षाचा वृत्तांत द्या.	

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) विजयनगर साम्राज्यातील व्यापाऱ्यांच्या श्रेणी
- ब) हंपी
- स) बहमनींचे प्रशासन
- द) गोल घुमट

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2537

[Total No. of Pages : 4

[6455]-228

M.A. (Part - I)

HISTORY (Optional Paper - 12)

Art and Architecture in Medieval India

(2019 Pattern) (Semester - II) (22207)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the nature of Pala Sena Architecture.
- b) Explain the main features of the Jain Manuscript Painting in Western India.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) State the contribution of Hoysal in Art and Architecture.
- b) Explain the nature of Architecture in age of Delhi sultanate.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Describe the monument of Vijayanagar Empier in Hampi.
- b) Explain the features of Bahamani Architecture.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Examine the types of Art and Architecture in Sultanate Period.
- b) Describe the miniature paintings of the Mugal period in India.

P.T.O.

Q5) Write short note on any two of the following in 100 words each. [10]

- a) Kerala Architecture
- b) Regional styles of Gujarat
- c) Mughal Paintings
- d) Islamic Architecture in Medieval Bengal

Total No. of Questions : 5]

PD-2537

[6455]-228

M.A. (Part - I)

HISTORY (Optional Paper - 12)

Art and Architecture in Medieval India

(2019 Pattern) (Semester - II) (22207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
प्रश्न 1)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) पाल-सेना काळातील स्थापत्य सांगा.	
	ब) जैन हस्तलिखित चित्रकलेची मुख्य वैशिष्ट्ये सांगा.	
प्रश्न 2)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) होमसाळांचे कला आणि स्थापत्यातील योगदान सांगा.	
	ब) दिल्ली सुलतानकालीन स्थापत्याची ठळक वैशिष्ट्ये वर्णन करा.	
प्रश्न 3)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) विजयनगर राज्यातील हंपी कलाकृतीचे वर्णन करा.	
	ब) बहामनी स्थापत्याची वैशिष्ट्ये सांगा.	
प्रश्न 4)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) सुलतानशाही कालखंडातील कला व स्थापत्याचे परिक्षण करा.	
	ब) भारतीय मुघल कालखंडातील लघु चित्रकलेचे वर्णन करा.	

प्रश्न 5) खलीलपैकी कोणत्याही दोन वर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) केरला स्थापत्य
- ब) गुजरातची प्रादेशीक शैली
- स) मुघल चित्रकला
- द) मध्ययुगीन बंगालमधील इस्लामी स्थापत्य

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2538

[Total No. of Pages : 4

[6455]-229

M.A. (Part - I)

HISTORY (Elective Course : 13)

Economic History of Medieval India

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (22209)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the land revenue policy in Sultanate period.
- b) Elaborate the nature of Jagirdari system.

Q2) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the important Trade routes of the medieval period.
- b) Write a short note on currency system in Mughal period.

Q3) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the nature of internal trade during Mughal period.
- b) Discuss the textile industry in Medieval India.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Write an essay on Banking system in Medieval India.
- b) Give an account of custom duties in Medieval India.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. [10]

- a) Economic History
- b) The Zamindars
- c) Impact of the Europeans on the trade
- d) Saltpetre industry

Total No. of Questions : 5]

PD-2538

[6455]-229

M.A. (Part - I)

HISTORY (Elective Course : 13)

Economic History of Medieval India

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (22209)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
प्रश्न 1)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) सुलतानशाही काळातील जमीन महसूल धोरण स्पष्ट करा.	
	ब) जहागिरदारी पद्धतीचे स्वरूप विशद करा.	
प्रश्न 2)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) मध्ययुगीन भारतातील महत्त्वाचे व्यापारी मार्ग स्पष्ट करा.	
	ब) मुघल काळातील चलनव्यवस्थेवर टीप लिहा.	
प्रश्न 3)	खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) मुघल काळातील अंतर्गत व्यापाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.	
	ब) मध्ययुगीन भारतातील कापड उद्योगावर चर्चा करा.	
प्रश्न 4)	खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.	[10]
	अ) मध्ययुगीन भारतातील पतपेढी व्यवस्थेवर निबंध लिहा.	
	ब) मध्ययुगीन भारतातील सीमा शुल्क पद्धतीची माहिती द्या.	

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) आर्थिक इतिहास
- ब) जमीनदार
- स) युरोपीय लोकांचा व्यापारावरील परिणाम
- द) मिठागरांचा उदयोग

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2539

[Total No. of Pages : 4

[6455]-230

M.A. (Part - I)

HISTORY (Elective Course-14)

East Asia : China (1900-2000)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (22210)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions are equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Discuss cultural revolution in China.
- b) Discuss the Revolution of 1911.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain China-USSR Relations.
- b) Discuss the Role of Sun-Yet-Sen in Chinese Nationalist Revolution.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Review the Socio-Political background of the emergence of Communist Party in China.
- b) Explain the Agricultural Reforms in Communist China.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the contribution of Chiang-Kai-Shek to the China.
- b) Explain the Industry reforms in Communist China.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. **[10]**

- a) Mao-Tse-Tung
- b) China-India relations
- c) China's New economic policy
- d) China's - Japanes War of 1937.

Total No. of Questions : 5]

PD-2539

[6455]-230

M.A. (Part - I)

HISTORY (Elective Course-14)

East Asia : China (1900-2000)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - II) (22210)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) चीनमधील सांस्कृतिक क्रांतीची चर्चा करा.
ब) 1911 च्या राज्यक्रांतीची चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) चीन - रशिया संबंध चर्चा करा.
ब) चीनच्या राष्ट्रीय चळवळीतील सन येत सेनच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) चीनमधील कम्युनिष्ट पक्षाच्या उदयाची सामाजिक आणि राजकीय पार्श्वभूमीची चर्चा करा.
ब) साम्यवादी चीनमधील शेती सुधारणा स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) चीनमधील चिआंग-कै-शेकचे योगदान स्पष्ट करा.
ब) साम्यवादी चीनमधील औद्योगिक सुधारणा स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) माओ - त्से - त्सुंग
- ब) चीन - भारत संबंध
- क) चीनचे नवे आर्थिक धोरण
- ड) 1937 चे चीन - जपान युद्ध

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2540

[Total No. of Pages : 4

[6455]-231

M.A.

HISTORY

**HS:EC-18 - History of Southeast Asia
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (22211)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Explain the Historical Background of early Southeast Asia.
- b) Explain the Geographical features of Southeast Asia.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Explain the rise of the British colonial power in the South east Asia.
- b) Explain the expansion of Buddhism in the Southeast Asia.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) How did Islam diffuse to Southeast Asia and what were the effects?
- b) Critically examine the Anglo-Dutch struggle for the trade of spice in the Southeast Asia.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Give an account of the contribution of Dr. Ahmed Sukarno in the Indonesia.
- b) Take a review of the 'ASIAN' organisation.

P.T.O.

Q5) Write Short Notes (Any two)

[10]

- a) Trade and commerce of Thailand.
- b) Lingad-Jattin-Treaty
- c) Ho-Chi-Minh
- d) Arts and Architecture in Southeast Asia.

Total No. of Questions : 5]

PD-2540

[6455]-231

M.A.

HISTORY

HS:EC-18 - History of Southeast Asia
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - II) (22211)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दामध्ये लिहा. [10]
अ) प्राचीन आग्नेय आशियाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
ब) आग्नेय आशियाची भौगोलिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दामध्ये लिहा. [10]
अ) आग्नेय आशियामधील ब्रिटिश वासाहातिक सत्तेचा उदय स्पष्ट करा.
ब) आग्नेय आशियामधील बुद्धधर्माचा प्रसार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दामध्ये लिहा. [10]
अ) आग्नेय आशियात इस्लामचा प्रसार कसा झाला आणि त्याचे काय परिणाम झाले?
ब) आग्नेय आशियामधील मसाल्याच्या व्यापारासाठी अँग्लो – डच यामधील संघर्षाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- प्रश्न 4)** एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दामध्ये लिहा. [10]
अ) इंडोनेशियामधील डॉ. अहमद सुकार्णो यांच्या योगदानाची माहिती लिहा.
ब) “आशियान” संघटनेचा आढावा घ्या.

प्रश्न 5) टिपा लिहा (कोणतेही दोन)

[10]

- अ) थायलंडमधील व्यापार व वाणिज्य
- ब) लिंगाड - जत्ती - करार
- क) हो-ची-मिन्ह
- ड) आग्नेय-आशियामधील कला व स्थापत्य कला

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2541

[Total No. of Pages : 4

[6455]-232

M.A. (Part - I)

HISTORY

History of Science and Technology in India

(2019 Pattern) (Credit System) (Optional Paper - XVI)

(Semester - II) (22212)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Write a note on contribution of C.V. Raman to Science.
- b) "The technology in Mughal Period was developed to large extent". Discuss.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Discuss the achievements of ISRO.
- b) Explain the contribution of Sawai Jaysing of Jaipur in development of Science.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Write in detail about Paper - making technology and Metallurgy in early India.
- b) Write in detail, impact of Western Science and Technology on Indian Science.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Explain in detail about Hydro electric power generation in Independent India.
- b) Give detail information about (IIT) Indian Institute of Technology.

P.T.O.

Q5) Write Short Notes on any two of the following in 100 words.

[10]

- a) Technology in Indus Civilization
- b) Varah Mihir
- c) Astronomy
- d) Mathematics in Early India

Total No. of Questions : 5]

PD-2541

[6455]-232

M.A. (Part - I)

HISTORY

History of Science and Technology in India
(2019 Pattern) (Credit System) (Optional Paper - XVI)
(Semester - II) (22212)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) सी.व्ही. रामन यांच्या शास्त्रातील योगदानावर टीप लिहा.
ब) 'मुघल कालावधीमध्ये तंत्रज्ञानाचा विकास मोठ्या प्रमाणावर झाला होता' चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) आय. एस. आर. ओ. (भारतीय अंतराल संशोधन संस्था)
ब) शास्त्रातील विकासामध्ये जयपूरच्या सवाई जयसिंग यांचे योगदान स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) भारताच्या सुरुवातीच्या कालात कागद बनवण्याचे तंत्रज्ञान आणि धातूशास्त्र या बदल तपशीलवार लिहा.
ब) पाश्चिमात्य शास्त्र आणि तंत्रज्ञान याचा भारतीय शास्त्रावरील प्रभाव लिहा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) हायड्रो इलेक्ट्रिक बदल तपशीलवार वर्णन करा.
ब) इंडियन इन्स्टिट्यूट ऑफ टेक्नॉलॉजी बदल तपशीलवार माहिती द्या.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दात टिपा लिहा.

[10]

- अ) सिंधू संस्कृतीतील तंत्रज्ञान
- ब) वराह मिहिर
- क) खगोल शास्त्र
- ड) प्रारंभिक भारतातील गणित

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2542

[Total No. of Pages : 4

[6455]-241

M.A. (Part - II)

HISTORY

Cultural History of Maharashtra

(2019 Pattern) (Semester - III) (32201) (Paper - VII)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the elements of cultural studies.
- b) Discuss the critical theories of cultures studies.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the geographical structure of maharashtra.
- b) Discuss the Materialistic culture of satavahana period.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the philosophy of varkari cult.
- b) Explain the Indo - Islamic cultural Impacts.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Discuss the modernity in the special reference to princely states.
- b) Explain the development of Film Industry in Mumbai

P.T.O.

Q5) Attempt any two of the following short notes in 100 words :

[10]

- a) Khristi culture
- b) Marathi muslim
- c) Karle - Bhaje
- d) Shakat cult.

Total No. of Questions : 5]

PD-2542

[6455]-241

M.A. (Part - II)

HISTORY

Cultural History of Maharashtra

(2019 Pattern) (Semester - III) (32201) (Paper - VII)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) सांस्कृतिक अभ्यासाचे घटक स्पष्ट करा.
ब) सांस्कृतिक अभ्यासाच्या टिकात्मक सिद्धांतांची चर्चा करा.
- प्रश्न 2)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) महाराष्ट्राची भौगोलिक रचना स्पष्ट करा.
ब) सातवाहनकालीन भौतिक संस्कृतिची चर्चा करा.
- प्रश्न 3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) वारकरीपंथाचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
ब) इंडो-इस्लामिक सांस्कृतिक प्रभाव स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]
अ) संस्थानांच्या संदर्भात आधुनिकता या संकल्पनेची चर्चा करा.
ब) मुंबईतील चित्रपट उद्योगाचा विकास स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालील पैकी कोणत्याही दोन टिपा 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) ख्रिस्ती संस्कृती
- ब) मराठी मुस्लिम
- क) कार्ले - भाजे
- ड) शाक्त पंथ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2543

[Total No. of Pages : 4

[6455]-242

M.A. (Part - II)

HISTORY (Core Paper - 08)

HIS : 08 : Intellectual History of The Modern World

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (32202)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Discuss how the reformation was reflected in art and architecture.
- b) Describe the protestant Reformation Movement.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Explain Galileo's contribution to scientific thinking process.
- b) Write the concept of Enlightenment.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Discuss the context of the 'Newtonian Revolution'.
- b) Explain the ideology of Marxism.

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words.

[10]

- a) Explain the reasons for the growth of colonialism.
- b) Discuss Democracy as an important concept of twentieth century.

Q5) Attempt short notes any two of the following in 100 words.

[10]

- a) Calvinism
- b) Liberty
- c) Copernican Revolution
- d) Post Modernism

Total No. of Questions : 5]

PD-2543

[6455]-242

M.A. (Part - II)

HISTORY (Core Paper - 08)

HIS : 08 : Intellectual History of The Modern World
(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (32202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) कला आणि स्थापत्यात धर्मसुधारणा कशा प्रकारे प्रतिबिंबित होते याची चर्चा करा.
ब) प्रोटेस्टंट धर्मसुधारणा चळवळीचे वर्णन करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) वैज्ञानिक विचार प्रक्रियेत गॅलिलिओचे योगदान स्पष्ट करा.
ब) प्रबोधन संकल्पना लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) न्युटोनियन क्रांतीच्या संदर्भावर चर्चा करा.
ब) मार्क्सवादाची विचारधारा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[10]

अ) वसाहतवादाच्या वाढीची कारणे स्पष्ट करा.

ब) 20 व्या शतकातील महत्वाची संकल्पना म्हणून लोकशाहीची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

अ) कैल्वीनिझम

ब) स्वातंत्र्य

क) कोपर्निकसची क्रांती

ड) उत्तर आधुनिकता

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2544

[Total No. of Pages : 4

[6455]-243

M.A. (Part - II)

HISTORY

Economic History of Modern India

(2019 Pattern) (Credit) (Semester - III) (32203)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words.

[10]

- a) Critically examine the exploitative nature of the colonial rule with reference to financial imperialism phase.
- b) State the merits and demerits of Mahalwari system.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words.

[10]

- a) Review the development of mining Industry during the colonial rule.
- b) Explain the rise of modern industry between 1850 to 1950 in India.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words.

[10]

- a) Explain the Labour issues during the first half of the 20th century in India.
- b) Discuss about the 'De-industrialization policy' of British in India.

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Review the Fiscal Policy of the Colonial Government in Modern India.
- b) Mention the Salient Features of Banking under the British rule in India.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. **[10]**

- a) Free trade Phase
- b) Permanent settlement
- c) Mercantilist Phase
- d) Railways

Total No. of Questions : 5]

PD-2544

[6455]-243

M.A. (Part - II)

HISTORY

Economic History of Modern India

(2019 Pattern) (Credit) (Semester - III) (32203)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) वित्तीय साम्राज्यवादी धोरणाच्या संदर्भात वसाहतिक शासनाच्या शोषणात्मक स्वरूपाचे टीकात्मक परीक्षण करा.
ब) महालवारी पद्धतीचे गुण व दोष सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) वसाहतिक शासन काळातील खाण उद्योगाच्या विकासाचा आढावा घ्या.
ब) भारतातील 1850 ते 1950 मधील आधुनिक उद्योगांचा उदय स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) विसाव्या शतकाच्या पूर्वार्धातील भारतीय कामगारांचे प्रश्न स्पष्ट करा.
ब) ब्रिटिशांच्या अनुद्योगिकरण धोरणाविषयी चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) आधुनिक भारतातील वसाहतिक शासनाच्या वित्तीय धोरणाचा आढावा घ्या.
- ब) ब्रिटिशकालीन भारतातील पेठोंची वैशिष्ट्ये नमूद करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) मुक्त व्यापारी अवस्था
- ब) कायमधारा पद्धत
- क) वाणिज्यवादी अवस्था
- ड) रेल्वे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2545

[Total No. of Pages : 4

[6455]-244

M.A. (Part - II)

HISTORY

East Asia : Japan (1853 - 2000)

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (32205) (Elective - 18)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Write Information about modernization of Japan in Meiji period.
- b) Explain the role of Zaibat'su in the Industrialization of Japan.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the causes of Second Japan-China War.
- b) Discuss America's success at the Washington Conference.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the reasons for Russo-Japan War.
- b) Discuss the reasons for the Rise of Militarism in Japan.

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the reasons for Japan's Failure in World War - II.
- b) Evaluate the performance of the Liberal Democratic Government.

Q5) Write short notes on any two of following in 100 words each. **[10]**

- a) Modern Education
- b) Pearl Harbar
- c) Constitution of Japan - 1947
- d) February Massacre

Total No. of Questions : 5]

PD-2545

[6455]-244

M.A. (Part - II)

HISTORY

East Asia : Japan (1853 - 2000)

(2019 Credit Pattern) (Semester - III) (32205) (Elective - 18)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहे.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) मेईजी काळातील जपानच्या आधुनिकीकरणाची माहिती लिहा.

ब) जपानच्या औद्योगिकरणातील ड्वैबल्सूंची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) दुसऱ्या जपान-चीन युद्धाची कारणे सांगा.

ब) वॉशिंग्टन परिषदेतील अमेरिकेचे यशापयरा यावर चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) रशिया - जपान युद्धाची कारणे सांगा.

ब) जपानमधील लष्करशाहीच्या उदयाची कारणे सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) दुसऱ्या महायुद्धात जपानच्या अपयशाची कारणे सांगा.
- ब) लिबरल डेमॉक्रेटिक सरकारच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणतेही दोन टिपांचे उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) आधुनिक शिक्षण
- ब) पर्ल हार्बर
- क) जपानची घटना – 1947
- ड) फ्रेब्रवारी हत्याकांड

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2546

[Total No. of Pages : 4

[6455]-245

M.A. (Part - II)

HISTORY

Peasant Movement in India (Medieval and Modern)

(2019 Pattern) (Semester - III) (32206) (Elective)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain Indian agricultural system from Marxist Perspective.
- b) Explain the process of rise of Feudalism in India.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the stratification among the Indian Peasantry during medieval period.
- b) Discuss Jats and Satnamis revolts against Mughal Empire.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain Indigo rebellion in Bengal (1859-60)
- b) Discuss the course of Telegana Movement.

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words.

[10]

- a) Elaborate the causes of Deccan riots.
- b) Explain the formation of Bharatiya Kisan Sabha.

Q5) Write a short notes on any two in 100 words each.

[10]

- a) Mirasi
- b) Jajmani
- c) Pahikashta
- d) Champaran Movement

Total No. of Questions : 5]

PD-2546

[6455]-245

M.A. (Part - II)

HISTORY

Peasant Movement in India (Medieval and Modern)

(2019 Pattern) (Semester - III) (32206) (Elective)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) मार्क्सवादी दृष्टीकोनातून भारतीय कृषक पद्धती स्पष्ट करा.

ब) भारतातील सरंजामशाहीच्या उद्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) मध्ययुगीन भारतातील कृषकविषयक स्तरीकरण स्पष्ट करा.

ब) मुघल साम्राज्याविरोधातील जाट व सतनामींच्या बंडांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) बंगालमधील निळीचा उठाव (1859-60) स्पष्ट करा.

ब) तेलंगाना चळवळीची वाटचाल स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) दख्खनच्या दंग्याची कारणे विषद करा.
- ब) भारतीय किसान सभेची स्थापना स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी दोहोंवर 100 शब्दांत टीपा लिहा.

[10]

- अ) मिरासी
- ब) जजमानी
- क) पाहिकाशत
- ड) चंपारण चळवळ

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2547

[Total No. of Pages : 4

[6455]-246

M.A. (Part - II)

HISTORY

Archival Studies - (Elective)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (32207)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Define the term Archives and discuss It's main characteristics.
- b) Explain the Importance of the library in the historiography.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Give an account of the Religious and Military types of Archival.
- b) Review the origin and development of archives in Europe.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Explain the Importance of Art gallery in historiography.
- b) Review the origin and development of archives in India.

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words.

[10]

- a) Discuss the role of state archives in historiography.
- b) Importance of the maps and photographs in historiography.

Q5) Write short notes on any Two of following in 100 words each.

[10]

- a) Stone in scriptions
- b) Family Archives
- c) V.K. Rajwade Itihas Sanshodhan Mandal Dhule
- d) Industrial Archival

Total No. of Questions : 5]

PD-2547

[6455]-246

M.A. (Part - II)

HISTORY

Archival Studies - (Elective)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (32207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

अ) पुराभिलेखागाराची व्याख्या सांगून तिच्या वैशिष्ट्याची चर्चा करा.

ब) इतिहासाच्या अभ्यासातील ग्रंथालयाच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

अ) अभिलेखागारातील धार्मिक आणि लष्करी प्रकाराचा वृत्तात लिहा.

ब) युरोपातील पुराभिलेखागाराचे उगम आणि विकासाचा आढावा द्या.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

अ) इतिहास लेखनातील कला दालनाचे महत्व स्पष्ट करा.

ब) भारतातील पुराभिलेखागाराचे उगम आणि विकासाचा आढावा द्या.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) अभिलेखागारातील राज्य पुराभिलेखागाराच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- ब) इतिहास लेखनातील नकाशे आणि छायाचित्रे यांचे महत्त्व सांगा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा – प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [10]

- अ) खडकाचे शिलालेख
- ब) कुटुंब पुराभिलेखागार
- क) वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
- ड) औद्योगिक पुराभिलेखागार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2548

[Total No. of Pages : 4

[6455]-247

M.A. (Part - II)

HISTORY

Maritime History of India (800 to 1800 A.D.)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (32208)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the features of Maritime Historiography.
- b) Give the details of the maritime trade route between Ancient India and Persia?

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) State the importance of Trade route between India and China?
- b) Explain the role of Zamorin in Maritime History?

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the Portuguese control over the West Coast of India?
- b) State the importance of Maratha's in Maritime History?

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Discuss about the Chola's Control over the Sea's?
- b) Give the information between the conflict of Dutch and British?

Q5) Write any two short notes of the following in 100 words each. **[10]**

- a) East Coast of India
- b) Ashin Das Gupta
- c) Maritime relation of India and Africa
- d) Maps

Total No. of Questions : 5]

PD-2548

[6455]-247

M.A. (Part - II)

HISTORY

Maritime History of India (800 to 1800 A.D.)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III) (32208)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

अ) सागरी इतिहासलेखनाच्या वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) प्राचीन भारत आणि पर्शियामधील सागरी व्यापार मार्गाचे तपशील सांगा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

अ) भारत आणि चीन मधील व्यापारी मार्गाचे महत्त्व सांगा.

ब) सागरी इतिहासातील झामोरिनची भूमिका स्पष्ट करा?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

अ) भारताच्या पश्चिम किनाऱ्यावर पोर्तुगीजांचे नियंत्रण स्पष्ट करा?

ब) सागरी इतिहासात मराठ्यांचे महत्त्व सांगा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा.

[10]

- अ) चोलांच्या समुद्रावरील नियंत्रणाची चर्चा करा?
- ब) डच आणि ब्रिटिश यांच्यातील संघर्षाची थोडक्यात माहिती द्या.

प्रश्न 5) खालीलपैकी 2 टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) भारताचा पूर्व किनारा
- ब) अशीन दास गुप्ता
- क) भारत आणि आफ्रिकेचा सागरी संबंध
- ड) नकाशे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2549

[Total No. of Pages : 4

[6455]-248

M.A. (Part - II)

HISTORY

HS - 23 : History of Environment and Ecology
(2019 Pattern) (Semester - III)(32209)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) What is Meal by Ecological History? Explain its factors.
- b) Discuss the Impact on Historical events or Northern Physical Zone in India.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the migration pattern of Pastoralist Society.
- b) Give an account of the tribale life in forest area.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the Colonial Intervention Policy on the nature reserve sources.
- b) Discuss the colonial Intervention in forest.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the impact of Urbanization on the Environment in India.
- b) Explain the disadvantages policy on the Industrial Pollution of India.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words.

[10]

- a) Ganga Basin
- b) The problem of the ozone layer
- c) Non Agricultural Factors
- d) The Himalayas atmosphere

Total No. of Questions : 5]

PD-2549

[6455]-248

M.A. (Part - II)

HISTORY

HS - 23 : History of Environment and Ecology

(2019 Pattern) (Semester - III)(32209)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) पर्यावरणीय इतिहास म्हणजे काय? त्याचे घटक स्पष्ट करा.
ब) भारतामधील उत्तरेकडील प्राकृतिक घटकांचा ऐतिहासिक घटनांवर आलेला परिणाम यावर चर्चा करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) पशुपालक समाजाचे स्थालांतर पद्धत स्पष्ट करा.
ब) जंगल प्रदेशातील आदिवासी जिवनाचा वृत्तांत द्या.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) नैसर्गिक साधन संपत्तीवरील वसाहतवादी हस्तक्षेपाचे धोरण स्पष्ट करा.
ब) जंगलामधील वसाहतिक हस्तक्षेपाची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) भारतातील शहरीकरणाच्या पर्यावरणावरील प्रभावाची चर्चा करा.
- ब) भारताचे औद्योगिक प्रदुषणावरील क्षेपात्मक धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) गंगेचे खोरे
- ब) ओझोन भागाचा प्रश्न
- क) अकृषी घटक
- ड) हिमालयाचे वातावरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2550

[Total No. of Pages : 4

[6455]-249

M.A. (Part - II)

HISTORY

Business History of India (1858 to 1991)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III)(32210)

(Elective Course No - 23)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the nature of banking houses in the beginning of business in Colonial India.
- b) State the merits and demerits of private sector in India under the mixed economy.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Explain the opium trade in Colonial India.
- b) Discuss the role of Tata industry in Indian Economy.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) State the importance of Agency houses.
- b) Give an account of the development of Automobile Industry in India

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. **[10]**

- a) Discuss the importance of Pharma Industries in India.
- b) What is mixed Economy? Review its merits and demerits.

P.T.O.

Q5) Write any two short notes of the following in 100 words each.

[10]

- a) Public Sector
- b) Concept of Business History
- c) Kirloskar Oil Engines
- d) Industrial labor

Total No. of Questions : 5]

PD-2550

[6455]-249

M.A. (Part - II)

HISTORY

Business History of India (1858 to 1991)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - III)(32210)

(Elective Course No - 23)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

- अ) ब्रिटिश काळातील भारतातील प्रारंभिक व्यापाराच्या काळातील पेढी कचेऱ्यांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
ब) मिश्र अर्थव्यवस्थे अंतर्गत खाजगी क्षेत्राचे गुण व दोष स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

- अ) वसाहतिक भारतातील अफूचा व्यापार स्पष्ट करा.
ब) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील टाटा उद्योगाच्या भूमिकेची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

- अ) माध्यम कचेऱ्यांचे महत्व सांगा.
ब) भारतातील ऑटोमोबाईल उद्योगाच्या विकासाचा वृत्तांत द्या.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

- अ) भारतातील औषध उद्योगाच्या महत्वाची चर्चा करा.
ब) मिश्र अर्थव्यवस्था म्हणजे काय? त्याच्या गुण दोषांचे परिक्षण करा.

प्रश्न 5) खालील पैकी 2 टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) सार्वजनिक क्षेत्र
- ब) व्यवसाय इतिहासाची संकल्पना
- क) किलोस्कर ऑईल इंजिन
- ड) औद्योगिक कामगार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2551

[Total No. of Pages : 4

[6455]-250

M.A. (Part - II)

HISTORY

Socio - Religious Reform Movement in South India

(2019 Pattern) (Elective) (Semester - III) (32211)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Evaluate the contribution of Annadurai to the Non-Brahmin Movement in South India.
- b) Discuss the philosophy of Sri Narayan Movement in Kerala.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) State the contribution of Alluri Sitaramarajula in the Social reform movement of Andhra Pradesh.
- b) Discuss in brief the struggle for Emancipation of Women in India.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) State in brief the contribution of E.V. Ramaswamy Periyar as a social reformer.
- b) Review the growth of the Justice Party.

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. **[10]**

- a) Examine the struggle against caste and untouchability in 19th Century India.
- b) Give an account of the Social legislation in Mysore.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words. **[10]**

- a) Theosophical Society
- b) Aligarh Movement
- c) Moral Teachings of Narayanguru
- d) Dr. Palpa

Total No. of Questions : 5]

PD-2551

[6455]-250

M.A. (Part - II)

HISTORY

Socio - Religious Reform Movement in South India

(2019 Pattern) (Elective) (Semester - III) (32211)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) दक्षिणभारतातील ब्राह्मणेतर चळवळीत आण्णादुराई यांचे योगदानाचे परीक्षण करा.
ब) केरळमधील श्रीनारायण चळवळीचे तत्वज्ञानाचा सामाजिक प्रबोधनास कसे उपयुक्त ठरले याची चर्चा करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) आंध्रप्रदेशातील अलुरी सितारामराजूला यांचे सामाजिक प्रबोधनासाठी केलेले कार्य स्पष्ट करा.
ब) भारतातील स्त्री मुक्तीसाठी झालेल्या संघर्षाची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) ई.व्ही. रामास्वामी पेरीयार यांचे सामाजिक उत्कर्ष आणि प्रबोधनासाठी केलेले कार्य स्पष्ट करा.
ब) जस्टिस पार्टीच्या विकासाची चिकित्सा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) 19 व्या शतकात भारतात जातीप्रथा व अस्पृश्यतासाठी झालेल्या सामाजिक संघर्षाचे परीक्षण करा.
ब) म्हैसूर मधील सामाजिक विधिनियमांचा आढावा घ्या.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) थिओसॉफीकल सोसायटी
- ब) अलिगड चळवळ
- क) नारायणगुरूंची नैतिक शिकवण
- ड) डॉ. पलपा

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2552

[Total No. of Pages : 4

[6455]-251

M.A. (Part - II)

HISTORY

Modern Maharashtra : A History of Ideas (1818 -1960)

(2019 Pattern) (Credity System) (Semester - IV) (42201)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the role and work of Mahatma Phule for social enlightenment?
- OR
- b) Examine the idea of patriarchy.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Examine the economic Nationalism in Maharashtra?
- OR
- b) Explain the contribution of chhatrapati shahu Maharaj in the social Reform movement of Maharashtra?

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the economic thoughts of Dadabhai Naoroji?
- OR
- b) Evaluate the economic thoughts of Dr. B.R. Ambedkar?

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the alternative cultural views of Prabhodhankar Thakare, Mukundro Patil and Ganpati Maharaj?
- OR
- b) Describe the role of Institutions like Deccan college and Bhabha Atomic Research centre for knowledge making process?

P.T.O.

Q5) Write a shorts Notes on Any two. Each answer in 100 words : [10]

- a) Reformist legislation for women
- b) Cultural Hegemony
- c) Religious Nationalism
- d) Reformist legislation for caste.

PD-2552

[6455]-251

M.A. (Part - II)

HISTORY

**Modern Maharashtra : A History of Ideas (1818 -1960)
(2019 Pattern) (Credity System) (Semester - IV) (42201)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) सामाजिक प्रबोधनात महात्मा फुलेंची भूमिका आणि कार्य स्पष्ट करा.

किंवा

ब) पितृसत्तेवरील विचारांचे परिक्षणात्मक विवेचन करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) महाराष्ट्रातील आर्थिक राष्ट्रवादाचे परीक्षण करा.

किंवा

ब) छत्रपती शाहु महाराजांचे महाराष्ट्रातील सामाजिक सुधारणा चळवळी कार्याची मीमांसा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) दादाभाई नौरोजी यांचे आर्थिक विचारांची चर्चा करा.

किंवा

ब) डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांच्या आर्थिक विचारांचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) प्रबोधनकार ठाकरे, मुकुंदराव पाटील आणि गणपती महाराज यांचे पर्यायी संस्कृती विषयक विचारांची चर्चा करा.

किंवा

ब) डेक्कन महाविद्यालय आणि भाभा अ‍ॅटोमिक संशोधनकेंद्र यांचे ज्ञाननिर्मिती साठी केलेल्या कार्याची चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपांची उत्तर 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) स्त्रियांच्या उत्थानासाठी केलेले कायदे
- ब) सांस्कृतिक वर्चस्ववाद
- क) धार्मिक राष्ट्रवाद
- ड) जाती निर्मलना करिता केलेले कायदे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD2553

[6455]-252

[Total No. of Pages : 4

M.A. - II

HISTORY

**Debates in Indian Historiography
(2019 Pattern) (Semester - IV) (42202)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Reflect on the changing trend of urbanization?
- b) Explain Kumkum Sangari's stance on patriarchy?

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the concept of Feudalism and state its characteristics?
- b) Consider historiography from a colonial perspective?

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the concept of citizenship/urbanization in details?
- b) Think/Explain about Indian Feudalism.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the differences of opinion presented about the decline of Harappan civilization?
- b) Elaborate the philosophical role of this ideology by explaining the emergence of subaltern ideology?

P.T.O.

Q5) Write short notes on any Two of the following questions in 100 words each.**[10]**

- a) Sir William Jones
- b) Concept of orientalism
- c) Dr. Ranjit Guha
- d) Uma Chakravarti
- e) Dr. R. G. Bhandarkar

Total No. of Questions : 5]

PD2553

[6455]-252

M.A. - II

HISTORY

**Debates in Indian Historiography
(2019 Pattern) (Semester - IV) (42202)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 - 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) शहरीकरणाच्या बदलत्या प्रवाहाविषयी मीमांसा करा.
- ब) कुमकुम संगारी यांची पितृसत्ताविषयीची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) सरंजामशाहीची संकल्पना स्पष्ट करून तिची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) वसाहतवादी दृष्टीकोनातून केलेल्या इतिहासलेखनाची मीमांसा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) नागरीकरणाची संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) भारतीय सामंतवादाविषयी मीमांसा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

- अ) हडप्पा संस्कृतीच्या पतनाविषयी मांडलेल्या मतमतांतरांची चर्चा करा.
- ब) सबाल्टर्न विचारप्रणालीच्या उदयाची माहिती सांगून या विचारसरणीमधील तात्वीक भूमिका विशद करा.

प्र.5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा लिहा. (100 शब्दात)

[10]

- अ) सर विल्यम जोन्स
- ब) प्राच्यविचारवादाची संकल्पना
- क) डॉ. रणजित गुहा
- ड) उमा चक्रवर्ती
- इ) डॉ. रा. गो. भांडारकर

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2554

[Total No. of Pages : 4

[6455]-253

M.A. (Part - II)

HISTORY

World After World War - II (1945 - 2000)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42203)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the concept of the cold war and state the factors that led to the emergence of the cold war.
- b) Write in detailed information about the Vietnam war.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the Kuwait - Iraq war and its Impact.
- b) Explain the term Non - Alignment and the role of India in this movement.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Write the causes and consequences of the disintegration of Soviet Russia.
- b) Describe in detail the causes and effects of suez crisis.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the concept of 'Globalization' and its impact on the Third world.
- b) Discuss in detail the causes and effects of the Korean war.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words. [10]

- a) Berlin crisis (1948)
- b) NATO
- c) Characteristics of unipolar world structure
- d) Warsaw pact

Total No. of Questions : 5]

PD-2554

[6455]-253

M.A. (Part - II)

HISTORY

World After World War - II (1945 - 2000)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42203)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) शीत युद्ध ही संकल्पना स्पष्ट करून शीत युद्धाच्या उदयास कोणते घटक कारणीभूत ठरले ते सांगा.

ब) व्हिएतनाम युद्धाची सविस्तर माहिती लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) कुवेत - इराक संघर्षाचे विवेचन करा.

ब) अलिप्ततावाद सांजा स्पष्ट करा व या चळवळीतील भारताची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) सोव्हिएत रशियाच्या विघटनाची कारणे व परिणाम लिहा.

ब) सुएझच्या समस्येची कारणे व परिणामांचे सविस्तरपणे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]

अ) 'जागतिकीकरण' ही संकल्पना स्पष्ट करून त्याचा तिसऱ्या जगावर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

ब) कोरियन युद्धाची कारणे व परिणामांची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) बर्लिन संघर्ष – 1948
- ब) नाटो (NATO)
- क) एकधृवीय विश्व रचनेची वैशिष्ट्ये
- ड) वॉर्सा करार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2555

[Total No. of Pages : 4

[6455]-254

M.A. (Part - II)

HISTORY (Optional Paper - 25)

Ancient and Medieval Civilizations of the World

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42204)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) What is Civilization? Explain its characteristics.
- b) Take a review of literature in ancient India Civilization with reference to vedic period.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Examine the socio - economic life of Egypt civilization.
- b) Discuss the development of Art and Science in ancient Mesopotamia.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the development of Mathematics and Medicine in the Greece.
- b) Bring out the salient features of society in ancient India.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) What were the main causes for struggle between church and state in medieval Europe?
- b) Examine the revival of trade and its impact in the medieval age.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. [10]

- a) Define culture
- b) Holy Roman Empire
- c) Varahmihir
- d) Arabian culture

Total No. of Questions : 5]

PD-2555

[6455]-254

M.A. (Part - II)

HISTORY (Optional Paper - 25)

Ancient and Medieval Civilizations of the World

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) सभ्यता म्हणजे काय? तिची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
ब) वैदिक काळाच्या विशेष संदर्भात प्राचीन भारतीय संस्कृतीतील साहित्याचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) इजिप्त संस्कृतीच्या सामाजिक आर्थिक जीवनाचे परीक्षण करा.
ब) प्राचीन मेसोपोटेमिया संस्कृतीमधील कला आणि विज्ञानाच्या विकासावर चर्चा करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) ग्रीसमधील गणित आणि वैद्यकशास्त्र विकास स्पष्ट करा.
ब) प्राचीन भारतीय समाजाची ठळक वैशिष्ट्ये नमुद करा.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) मध्ययुगीन युरोपमधील धर्मसत्ता व राज्यसत्ता यांचेमधील संघर्षाची प्रमुख कारणे कोणती होती.
ब) मध्ययुगीन कालखंडातील व्यापाराचे पुनरुज्जीवन व त्याच्या परिणामांचे परीक्षण करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा 100 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) संस्कृतीची व्याख्या करा
- ब) पवित्र रोमन साम्राज्य
- क) वराहमिहिर
- ड) अरब संस्कृती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2556

[Total No. of Pages : 4

[6455]-255

M.A. (Part - II)

HISTORY (Optional Paper - 26)

Urban History

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42205)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Discuss the rise and development of Industrial cities in Ancient India.
- b) State the salient features of administrative cities in medieval India.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Write an overview of the theoretical framework of urban studies.
- b) Describe the controversy in Urban studies.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Examine the urbanization during the Mahajan period.
- b) Give detailed information about the cities of Sangam age.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the contemporary view of government space.
- b) Discuss the process of urbanization in modern India.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following questions in 100 words.
[10]

- a) Kannauj
- b) Military cities
- c) Urban society
- d) Takshshila

Total No. of Questions : 5]

PD-2556

[6455]-255

M.A. (Part - II)

HISTORY (Optional Paper - 26)

Urban History

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) प्राचीन भारतातील औद्योगिक शहरांचा उदय आणि विकासाची चर्चा करा.
ब) मध्ययुगीन भारतातील प्रशासकीय शहरांची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) नागरी अभ्यासाच्या सैद्धांतिक चौकटीची माहिती लिहा.
ब) नागरी अभ्यासातील विवादांचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) महाजनकालीन नागरीकरणाचे परिक्षण करा.
ब) संगम काळातील नगरांची सविस्तर माहिती द्या.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) सरकारी जागेबाबतचे समकालीन दृष्टीकोण स्पष्ट करा.
ब) आधुनिक भारतातील नागरीकरणाच्या प्रक्रियेसंदर्भात चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी प्रश्नाचे 100 शब्दांत थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही दोन).

[10]

- अ) कण्णोज
- ब) सैनिकी शहरे
- क) शहरी समाज
- ड) तक्षशिला

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2557

[Total No. of Pages : 4

[6455]-256

M.A. (Part - II)

HISTORY

British Administrative Policies in India (1765 to 1892)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (42206)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) All questions carry equal marks.

Q1) Write a answer in 300 words of the following question any one : **[10]**

- a) Explain the Lord Carn wall is Judicial reform.
- b) Write the information of the 1773 Charter Act of British.

Q2) Write a answer in 300 words of the following question any one **[10]**

- a) Evaluate the Education policy of British Government.
- b) Examine the Government of India Act, 1858.

Q3) Write a Answer in 300 words of the following question any one : **[10]**

- a) Write a approach of British about trade policy
- b) Explain the Industrial policy of British.

P.T.O.

Q4) Write a answer in 300 words of the following question any one : **[10]**

- a) State the provisions of the 1892 Act and write its Merits and demerits.
- b) Give an account of Famin Policy during British period.

Q5) Write short notes in 100 words each any two : **[10]**

- a) Permanent settelment
- b) 'Mahalwari' system
- c) Commercialization of agriculture
- d) Industrialization in 19th century

Total No. of Questions : 5]

PD-2557

[6455]-256

M.A. (Part - II)

HISTORY

British Administrative Policies in India (1765 to 1892)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (42206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

अ) लॉर्ड कॉर्न वॉल्सची न्यायालयीन सुधारणा स्पष्ट करा.

ब) 1773 च्या कायद्याच्या तरतुदी लिहा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

अ) ब्रिटिश शासनाच्या शैक्षणिक धोरणाचे मूल्यमापन करा.

ब) 1858 च्या भारत सरकारच्या कायद्याचे परीक्षण करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. [10]

अ) ब्रिटिशांचे व्यापार विषयक दृष्टिकोन लिहा.

ब) ब्रिटिशांचे औद्योगिक धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा.

[10]

अ) सन 1892 च्या कायद्यातील तरतुदी सांगा आणि त्यातील गुण व दोष लिहा.

ब) ब्रिटिश काळातील दुष्काळ विषयक धोरणाचा वृत्तांत द्या.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[10]

अ) कायमधारा पद्धती

ब) महालवारी पद्धती

क) शेतीचे व्यापारीकरण

ड) 19 व्या शतकातील औद्योगिकीकरण

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2558

[Total No. of Pages : 4

[6455]-257

M.A. (Part - II)

HISTORY

EC - 28 : Modern India (1857 to 1971)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42207)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) What is Indian Nationalism? State the various aspects of Indian Nationalism?
- b) Evaluate the achievements of revolutionary movement in India.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Review the Peasant Movement in India till 1920?
- b) Review the progress of Dalit Movement in India?

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the Mahatma Gandhi's strategy of 'Struggle - Truce - Struggle' in the Indian freedom movement.
- b) Discuss the merger of states in India.

P.T.O.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words.

[10]

- a) Explain the salient features of 'Indian Constitution'.
- b) Discuss the India's 'Foreign Policy' in detail.

Q5) Write any two short notes of following in 100 words each.

[10]

- a) Rule of Law
- b) Indian Renaissance
- c) Communalism
- d) Safety - valve theory

Total No. of Questions : 5]

PD-2558

[6455]-257

M.A. (Part - II)

HISTORY

EC - 28 : Modern India (1857 to 1971)

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester - IV) (42207)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

- अ) भारतीय राष्ट्रवाद म्हणजे काय सांगून भारतीय राष्ट्रवादाचे विविध पैलू मांडा ?
ब) भारतातील क्रांतिकारी चळवळीच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा ?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

- अ) 1920 पर्यंत भारतातील शेतकरी चळवळीचा आढावा घ्या ?
ब) भारतातील दलित चळवळीच्या वाटचालीचा आढावा घ्या ?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात उत्तर लिहा. [10]

- अ) भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीत महात्मा गांधीजी यांच्या 'संघर्ष-विराम-संघर्ष' या रणनीतीवर चर्चा करा ?
ब) संस्थानांच्या विलिनीकरणावर सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात उत्तर लिहा.

[10]

अ) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

ब) भारताच्या परराष्ट्र धोरणावर विस्तृतपणे चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा.

[10]

अ) कायद्याचे राज्य

ब) भारतीय प्रबोधन

क) जमातवाद

ड) सुरक्षा-झडप सिद्धांत

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2559

[Total No. of Pages : 4

[6455]-258

M.A. (Part - II)

HISTORY

History of USSR (1900-1991)

(2019 Pattern) (Semester - IV) (42208)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
 - 2) *All questions carry equal marks.*
-

Q1) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Explain the development of Russia under Stalin's leadership.
- b) Evaluate Lenin's Personality.

Q2) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Write detailed information on 'Nihilism and Terrorism'.
- b) Explain the importance of first five year plan.

Q3) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) How did Russia solve the Post World War II Problem Facing Russia provide detailed information.
- b) Describe the circumstances that led to the Bolshevik Revolution of 1917 in Russia.

Q4) Attempt any one of the following question in 300 words. [10]

- a) Describe the Economic developments in Russia after the October Revolution .
- b) What is the effect of operation Barbarossa on Russia.

P.T.O.

Q5) Write any two short notes of following in 100 words each.

[10]

- a) The Stalin code
- b) Creation of USSR
- c) Agrarian Revolution in Russia
- d) Progress of Education in Russia.

Total No. of Questions : 5]

PD-2559

[6455]-258

M.A. (Part - II)

HISTORY

History of USSR (1900-1991)

(2019 Pattern) (Semester - IV) (42208)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) स्टॅलिनच्या नेतृत्वाखाली रशियाचा विकास स्पष्ट करा.
ब) लेनिनच्या व्यक्तीमत्वाचे मूल्यमापन करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) 'निहीलीझम व दहशतवाद' यावर सविस्तर माहिती लिहा.
ब) पहिल्या पंचवार्षिक योजनेचे महत्व विषद करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) रशिया समोरिल दुसऱ्या महायुद्धानंतरच्या समस्यांची सोडवणूक रशियाने कशी केली सविस्तर माहिती द्या.
ब) 1917 च्या रशियातील बोलशेव्हील क्रांतीस कारणीभूत ठरलेल्या परिस्थितीचे वर्णन करा.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) ऑक्टोबर क्रांतीनंतरच्या रशियातील आर्थिक घडामोडीची माहिती द्या.
ब) ऑपरेशन बारबॅरोसाचे रशियावरील परिणाम काय झाले.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) स्टॅलिन कोड
- ब) USSR ची निर्मिती
- स) रशियातील कृषी क्रांती
- द) रशियातील शिक्षणाची प्रगती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2560

[Total No. of Pages : 4

[6455]-259

M.A. (Part - II)

HISTORY (Elective Course No - 30)

Global South : Challenges to Authority

(2019 Pattern) (Semester - IV) (42209)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the rise and challenges of the Global South.
- b) Write in detail about the historical process from the third world to Global South.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Examine the role of Non-alignment movement during cold war.
- b) Evaluate the thoughts of Franz Fanon's about colonialism.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the thoughts of Samir Amin about capitalism.
- b) State the contribution of Simon Bolivar to Latin American revolution.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the economic crisis of Asia-Pacific region.
- b) Take a review of objectives and functions of World Trade Organisation.

P.T.O.

Q5) Write any two short notes of the following in 100 words each. [10]

- a) SAARC
- b) Che Guevara
- c) Disintegration of USSR
- d) IMF - International Monetary Fund

Total No. of Questions : 5]

PD-2560

[6455]-259

M.A. (Part - II)

HISTORY (Elective Course No - 30)

Global South : Challenges to Authority

(2019 Pattern) (Semester - IV) (42209)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) दक्षिण जगाचा उदय आणि आव्हाने स्पष्ट करा.
ब) तिसरे जग ते दक्षिण जगापर्यंतच्या ऐतिहासिक प्रक्रियेबद्दल तपशीलवार लिहा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) शीतयुद्धा दरम्यानच्या काळातील अलिप्ततावादी चळवळीच्या भूमिकेचे परीक्षण करा.
ब) वसाहतवादा बद्दल फ्राँझ फेननच्या विचारांचे मूल्यांकन करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) समिर अमिन यांचे भांडवलशाही बद्दलचे विचार स्पष्ट करा.
ब) लॅटिन अमेरिकन क्रांतीमधील सायमन बोलिव्हरचे योगदान सांगा.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) आशिया-पॅसिफिक प्रदेशातील आर्थिक संघर्षाची चर्चा करा.
ब) जागतिक व्यापार संघटनेच्या उद्देशांचा आणि कार्याचा आढावा द्या.

प्रश्न 5) खलीलपैकी कोणत्याही दोनवर 100 शब्दांत टिपा लिहा.

[10]

- अ) सार्क
- ब) चि-गुव्हेरा
- स) रशियाचे विघटन
- द) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2561

[Total No. of Pages : 4

[6455]-260

M.A. (Part - II)

HISTORY (Elective Course No - 31)

Pune Through the Ages

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (42210)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Write detailed information about Pune city's antiquity.
- b) Explain the Geographical features of Pune.

Q2) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Discuss the Development of Pune city under the rule of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- b) Discuss in detail, the contribution of fairs and festivals in the cultural development of Pune city.

Q3) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Explain the Ups and Downs of population of Pune city with it's reasons.
- b) Write information about places of Historical importance in Pune city.

Q4) Attempt any one of the following questions in 300 words. [10]

- a) Write in detail information on the subject of military establishments in Pune city.
- b) Write detailed information about Industrialization in Pune city.

P.T.O.

Q5) Write short notes on any two of the following in 100 words each. [10]

- a) Elphinstone's policy of pacification.
- b) Reform movement in Pune.
- c) Cosmopolitan Pune.
- d) Emergence of Suburbs.

Total No. of Questions : 5]

PD-2561

[6455]-260

M.A. (Part - II)

HISTORY (Elective Course No - 31)

Pune Through the Ages

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - IV) (42210)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) पुणे शहराच्या पुरातनते विषयी सविस्तर माहिती लिहा.
ब) पुणे शहराची भौगोलिक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या अधिपत्याखालील पुणे शहराच्या वाटचालीची चर्चा करा.
ब) पुणे शहराच्या सांस्कृतिक जडण-घडणीतील जत्रा आणि महोत्सवांचे योगदान यावर सविस्तर चर्चा करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) पुणे शहराच्या लोकसंख्येतील चढ उतार आणि त्यामागील कारणे स्पष्ट करा.
ब) पुणे शहरातील ऐतिहासिक महत्व असलेल्या ठिकाणांची माहिती लिहा.
- प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [10]
अ) पुणे शहरातील लष्करी आस्थापनांविषयी सविस्तर माहिती लिहा.
ब) पुणे शहरातील औद्योगिकीकरणा विषयी सविस्तर माहिती लिहा.

प्रश्न 5) खलीलपैकी कोणत्याही दोन टिपा प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) एलफिन्स्टणचे शांतता विषयक धोरण
- ब) पुण्यातील सुधारणा चळवळ
- स) वैश्विक शहर पुणे
- द) उपनगरांचा उदय

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PD-2562

[Total No. of Pages : 4

[6455]-261

M.A. (Part - II)

HISTORY

Heritage Management

(2019 Pattern) (Semester - IV) (Elective) (42211)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following question in 300 words :

[10]

- a) Explain the nature and scope of Heritage sites in Maharashtra.

OR

- b) Discuss cultural heritage sites in India.

Q2) Answer the following question in 300 words :

[10]

- a) Review the Government of Maharashtra heritage sites preservation policy.

OR

- b) Review the Government of India heritage sites preservation policy.

Q3) Answer the following question in 300 words :

[10]

- a) Review the natural heritage sites in Maharashtra.

OR

- b) Review the cultural heritage sites in India.

P.T.O.

Q4) Answer the following question in 300 words :

[10]

a) Explain the nature of heritage sites by defining heritage sites in world.

OR

b) Take a look at the 'Western Ghata' world heritage site in Maharashtra.

Q5) Short notes (any two) :

[10]

a) Karle caves

b) Ellora caves

c) Cultural heritage sites in South India

d) UNESCO and heritage sites

Total No. of Questions : 5]

PD-2562

[6455]-261

M.A. (Part - II)

HISTORY

वारसा व्यवस्थापन

(2019 Pattern) (Semester - IV) (Elective) (42211)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. [10]
अ) महाराष्ट्रातील वारसा स्थळाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
किंवा
ब) भारतातील संस्कृतिक वारसा स्थळाची चर्चा करा.
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. [10]
अ) महाराष्ट्र शासनाच्या वारसा स्थळाच्या जतनाच्या धोरणाचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) भारत सरकारच्या वारसा स्थळाच्या जतनाच्या धोरणाचा आढावा घ्या.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. [10]
अ) महाराष्ट्रातील नैसर्गिक वारसा स्थळांच्या आढावा घ्या.
किंवा
ब) भारतातील संस्कृतिक वारसा स्थळाच्या आढावा घ्या.

- प्रश्न 4) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा. [10]
- अ) जागतिक वारसा स्थळाची व्याख्या सांगून, वारसा स्थळाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
किंवा
- ब) महाराष्ट्रातील 'पश्चिम घाट' या जागतिक वारसा स्थळाचा आढावा घ्या.

- प्रश्न 5) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [10]
- अ) कार्ले लेणी
ब) ऐलोरा लेणी
क) दक्षिण भारतातील सांस्कृतिक वारसा स्थळे
ड) युनेस्को व वारसा स्थळे

